

Александар М. Новаковић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет,
Департман за србистику
aleksandar.novakovic@filfak.ni.ac.rs

Прегледни научни рад
УДК: 378.147::821.163.41(497.11 Niš)
DOI: 10.19090/MV.2023.14.57-74

Марина С. Јањић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет,
Департман за србистику
marina.janjic@filfak.ni.ac.rs

МЕТОДИКА НАСТАВЕ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ И МЕТОДИКА НАСТАВЕ СРПСКОГ КАО ЗАВИЧАЈНОГ ЈЕЗИКА НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

АПСТРАКТ: У раду се анализирају место, функција и основне карактеристике методике наставе српског као страног и методике српског као завичајног језика у оквиру студија Србистике на Филозофском факултету у Нишу, са циљем стварања јасније слике о могућностима њиховог даљег развоја. У реализацији истраживања коришћена је метода теоријске анализе са техником анализе садржаја. Током тридесетшестогодишњег постојања студија Србистике на Филозофском факултету Универзитета у Нишу препознат је значај методике наставе као самосвојне научне дисциплине, при чему се она, захваљујући разумевању универзитетских професора, разгранала у више праваца, од којих су (у новије време) своју позицију учврстиле методика наставе српског као страног језика и методика наставе српског као завичајног језика. Њихово изучавање организовано је кроз повезивање теорије и праксе, односно кроз четири модалитета – два предмета (*Методика наставе српског као страног језика*, *Методика наставе српског као завичајног језика*) и две наставне активности (*наставу српског као страног језика некомерцијалног карактера* и *наставу српског као страног језика комерцијалног карактера*).

Кључне речи: српски језик, србистика, методика наставе српског као страног, методика наставе српског као завичајног језика.

TEACHING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AND SERBIAN AS A HERITAGE LANGUAGE AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY OF THE UNIVERSITY OF NIŠ

ABSTRACT: The paper deals with the place, function and basic characteristics of the methodology of teaching Serbian as a foreign language and Serbian as a heritage language within the studies of Serbian Language and Literature at the Faculty of Philosophy in Niš. The aim is to create a clearer picture of the possibilities of its/their further development. The research is based on the method of theoretical analysis with the technique of content analysis. During the thirty-six-year of existence of the Serbian studies at the Faculty of Philosophy of the University of Niš, the importance of teaching methodology as an independent scientific discipline was recognized, whereby, thanks to the understanding of university professors, it branched out into several directions, of which (in recent times) the teaching methodology of Serbian as a foreign language and methodology of teaching Serbian as a heritage language. Their study is organized through the connection of theory and practice, i.e. through four modalities – two subjects (*Methodology of teaching Serbian as a foreign language, Methodology of teaching Serbian as a heritage language*) and two teaching activities (*teaching Serbian as a foreign language of a non-commercial nature and teaching Serbian as a foreign language of commercial character*).

Key words: Serbian language, Serbian studies, methodology of teaching Serbian as a foreign language, methodology of teaching Serbian as a heritage language.

1. УВОД

Историјски гледано, златно доба методике наставе (савременог) српског језика као страног започиње у другој половини двадесетог века, захваљујући организованој спољнополитичкој активности тадашње државе. Брборић (2018: 22) запажа да је српскохрватски језик у то време имао добар статус, те „да је на бројним катедрама био на другом месту, одмах иза руског језика, који је с правом имао примат”. Републички завод за међународну научну, просветну, културну и техничку сарадњу деловао је у правцу успостављања квалитетне међудржавне сарадње са државама Европе, Азије и Африке, што је резултирало појавом праве експлозије интересовања странаца, који су се у нашој земљи нашли из економских, политичких или приватних разлога (Новаковић 2022: 17). Са порастом интересовања за учење српскохрватског језика растао је и број наставника заинтересованих за наведене наставне активности. Они су, међутим, врло често решавали проблеме без помоћи теорије наставе и научног приступа. „Предавачи који су се бавили наставом српског као страног језика развијали су, свако за себе, свој метод рада, учили се на грешкама и ‘тајно’ се ослањали на уџбенике страних

језика црпећи идеје, моделе и приступе језичкој материји” (Крајишник 2016: 9). Врло често су и професори страних језика предавали српскохрватски језик када би се за то указала потреба (Вучковић 1984: 9). Препознавши значај систематског проучавања ове врсте наставе, тадашњи угледни универзитетски професори организовали су прва саветовања, на којима се постављају кључна питања и пружају одговоре на њих: 1) *Ко би требало да предаје српскохрватски као страни језик?* 2) *Коме би требало да се предаје?* 3) *Где би требало предавати језик?* 4) *Зашто предавати српскохрватски као страни језик?* 5) *Шта предавати?* 6) *Како предавати српскохрватски као страни?* 7) *Из чега предавати?* 8) *Преко кога предавати језик?* (Бугарски 1984: 17). Тиме је званично отпочела ера убрзаног развоја методике наставе српског као страног језика.

Библиографије радова које су сачиниле Весна Крајишник (1992) и Милка Николић (2020) потврђују пораст интересовања лингвиста, истраживача и наставника-практичара. Тако је у периоду од 1960. до 1990. забележено 175 објављених библиографских јединица, док су у периоду од 1991. до 2018. године пописане чак 244 јединице, од којих, за разлику од претходнонаведеног периода, већину чине научни чланци и прилози. Интересовање нимало не опада, па је тако у протекле четири године забележено чак 87 библиографских јединица, међу којима, осим научних чланака, има и докторских дисертација, монографија, приручника и универзитетских уџбеника. Судбину развитка методике наставе српског као страног језика у новије време почињу делити и њој сродне дисциплине – методика наставе српског као нематерњег језика, методика наставе српског као завичајног језика и методика наставе српског као језика окружења и образовања (Новаковић 2022). Започињу планирање и реализација садржајних и прекопотребних истраживања, посебно у области методике наставе српског као завичајног језика, која се „почела релативно касно развијати у нашој земљи” (Јањић 2018: 149). Иако годинама скрајнута из видокруга филолога,¹ захваљујући преданом раду и организовању летњих школа за ученике из дијаспоре, писању пројеката, објављивању научних радова и монографија, ова запостављена научна област враћа се на велика врата, уз поновни пораст броја заинтересованих истраживача. Највећу улогу имале су катедре за српски језик и књижевности државних универзитета у Новом Саду, Београду, Крагујевцу, Нишу и Приштини.

---

¹ „Претходна истраживања превасходно су се тицала проучавања карактеристика и начина употребе (усменог и писаног) српског језика у дијаспори (лингвистички аспект)” (Јањић 2018: 149).

2. МЕТОДОЛОШКЕ ПОСТАВКЕ ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Предмет и циљ истраживања

Формирање методике наставе српског као страног језика тесно је повезано са развојем мисли о наставном изучавању српског језика и књижевности међу нашим најпознатијим лингвистима. Препознавши разлике између начина и приступа подучавања српског као матерњег и српског као страног језика, током деведесетих година прошлога века појавила се потреба за систематичнијим и организованијим изучавањима у овој области, због чега су организована два округла стола – 1984. и 1986. године. Неспорну улогу у процесу њеног утемељења имала је Катедра за српски језик и књижевност на Филолошком факултету у Београду, чији су професори међу првима иницирали отварање Центра за српски као страни језик. Као резултат директног рада са студентима из иностранства у Центру настали су бројни нови прилози проучавању српског као страног језика. Подршку су – у складу са динамиком сопственог развоја – пружиле и остале катедре/одсеци у Републици Србији (Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Приштина). Озбиљнијем проучавању и реализацији ове врсте наставе Катедра за српски језик и књижевност са Филозофског факултета Универзитета у Нишу придружила се 2013. године оснивањем Центра за српски као страни и нематерњи језик. Од тада до данас ангажовани сарадници и истраживачи у Центру се континуирано баве проучавањима у области методике наставе српског као страног језика и њој сродних дисциплина – методике наставе српског као нематерњег и методике наставе српског као завичајног језика. Предмет овога рада јесте анализа места, функције и основних карактеристика наставе српског као страног и као завичајног језика, са циљем стварања јасније слике о могућностима њеног/њиховог даљег развоја на Департману за србистику Филозофског факултета Универзитета у Нишу.

2.2. Задачи истраживања

У складу са дефинисаним предметом и циљем истраживања формулисали смо следеће истраживачке задатке:

1. Сагледати место и улогу наставе српског као страног и као завичајног језика у оквиру студија Србистике на Филозофском факултету у Нишу.
2. Указати на објективне могућности њиховог даљег развоја.

2.3. *Методе, технике, инструменти и узорак истраживања*

У складу са постављеним предметом, циљем и задацима истраживања користили смо методу теоријске анализе са техником анализе садржаја, захваљујући којима смо спровели детаљно квалитативно истраживање ради сагледавања фундаменталних теоријско-методолошких питања наставе српског као страног језика на Департману за србистику Филозофског факултета Универзитета у Нишу. Узорак истраживања чинила је документација о акредитованим студијским програмима основних и мастерских академских студија Србистике. Сви прикупљени подаци дескриптивно су објашњени и представљени помоћу графикана.

3. МЕТОДИКА НАСТАВЕ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА ДЕПАРТМАНУ ЗА СРБИСТИКУ

Тридесет и шест година постојања студија Србистике на Филозофском факултету Универзитета у Нишу сведочи о значајној улози коју Катедра/Департман за српски језик и књижевност има у очувању, неговању и проучавању језичког и културног наслеђа наше земље.² Током тог периода наставници и сарадници су препознали важност методике наставе српског језика и књижевности, те је она била (и остала) стуб студија Србистике у образовању нових генерација наставника/професора, спремних да, по окончању својих студија, започну своје наставничке каријере у основним и средњим школама. Паралелно са развојем Катедре и студија развијала се и сама методичка дисциплина. Осим раздвајања методике наставе српског језика од методике наставе књижевности у два засебна предмета, успостављена је и разлика између методике наставе српског као матерњег, као страног и као завичајног језика. Захваљујући овом поступку, омогућен је убрзани развој студија Србистике и повећање конкурентности њених свршених дипломаца и мастер студената на тржишту рада, које у овом тренутку – услед различитих друштвено-политичких превирања – показује отвореност ка ширењу на подручја наставе српског као страног (и као завичајног) језика.

Данас се методика наставе српског као страног језика (као наддисциплина) на Департману за србистику изучава кроз повезивање теорије (наставе) и праксе. Са једне стране, у оквиру теоријског приступа овој

---

² „Студијска група за српскохрватски језик и југословенску књижевност је основана 1987. године” (Бојовић 2021: 60).

дисциплини реализује се настава на два предмета: *Методика наставе српског као завичајног језика* (модалитет А) и *Методика наставе српског као страног језика* (модалитет Б). Са друге стране, пракса подразумева реализацију наставе *српског као страног језика некомерцијалног карактера* (модалитет В) и *наставе српског као страног језика комерцијалног карактера* (модалитет Г).

Графикон 1. Модалитети изучавања методике наставе српског као страног језика

3.1. Модалитет А – Методика наставе српског као завичајног језика

Предмет *Методика наставе српског као завичајног језика* представља, хронолошки гледано на студијски план и програм студија Србијске, први корак ка проучавању шароликог света методике наставе српског као страног (и завичајног) језика. Имајући у виду њену генезу, најновијом акредитацијом студијског програма предвиђено је изучавање ове веома интересантне (под)дисциплине методике наставе српског као страног језика.³ Реч је о курсу који је смештен у једанаести блок изборних предмета. Намењен је упознавању студената са важним појмовима из ове области, као и њиховом оспособљавању за самостално и професионално реализовање наставе у пракси. Другим речима, циљ предмета је „теоријско-методолошко утемељење методике наставе српског као завичајног језика у науци и струци [...], овладавање методичким компетенцијама у настави српског као завичајног и развијање критичког мишљења и професионалних компетенција” (СП1). Наставу на предмету реализује Марина Јањић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу, која је и ауторка прве *Методике наставе српског као завичајног језика* (2018)

³ „Развој методике наставе српског као страног језика у последњој деценији двадесет и првог века омогућио је да се под њеним окриљем развију нове поддисциплине: методика наставе српског као нематерњег језика, методика наставе српског као завичајног језика, односно методика наставе српског као језика окружења и образовања” (Новаковић 2021: 93).

у нашој земљи. Садржај курса чине теоријска и практична настава. У оквиру теоријске наставе изучавају се следеће теме: 1. Предметност наставе српског језика као завичајног; 2. Темељна методолошка питања наставе српског као завичајног; 3. Завичајна педагогија; 4. Циљеви и задаци наставе српског као завичајног; 5. Организација наставе српског као завичајног; 6. Комуникативна метода; 7. Језичке вештине: разумевање, читање, писање, говор; 8. Методичка упутства за реализацију наставе српског као завичајног; 9. Структура часа; 10. Уџбеници у настави српског као завичајног; 11. Настава српског језика као завичајног у комбинованој групи ученика; 12. Настава читања и писања српског као завичајног; 13. Структура букварске наставе: предбукварски, букварски и послебукварски период; 14. Поступци обраде слова – групни поступак обраде слова; 15. Комплексни поступак обраде слова. Практични део наставе обухвата увежбавање програмских садржаја кроз израду практичних припрема за часове српског као завичајног језика, осмишљавање наставних материјала, реализацију наставе српског као завичајног језика путем симулација или држања часова ученицима из дијаспоре путем онлајн-платформи. Литература за припремање и полагање испита обухвата две монографије: 1. *Методику наставе српског као завичајног језика* (2018) ауторке Марине Јањић и 2. *Методику наставе почетног читања и писања* (1998) Вука Милатовића, као и научни чланак предметног професора под називом *Темељна методолошка питања наставе српског језика у дијаспори* (2018). Студенти предмет полажу кроз више етапа: израда колоквијума, учешће у настави на часовима предавања и вежби, као и давање задовољавајућег усменог одговора. У међувремену (2020) објављен је и уџбенички комплет за ђаке у дијаспори: 1. Српски језик – језик мог завичаја, Почетни ниво, *Кад си срећан!* 2. Српски језик – језик мог завичаја, Средњи ниво, *О, радосне вести!* и 3. Српски језик – језик мог завичаја, Напредни ниво, *Подигни глас!* ауторке Марине Јањић.

3.2. Модалитет Б – Методика наставе српског као страног језика

Други корак у изучавању методике наставе српског као страног језика чини похађање предмета под називом *Методика наставе српског као страног језика* на нивоу мастерских академских студија Србистике. Студијским програмом предвиђено је његово изучавање у оквиру другог изборног блока. И овај предмет – као и претходно анализирани предмети – посвећен је оспособљавању наставног подмлатка: 1. упознавању заинтересованих студената са основним појмовима из области методике наставе српског као

страног језика, 2. овладавању методичким компетенцијама потребних за реализацију наставе и 3. развоју критичког мишљења и стваралачког приступа овој врсти наставе. Пракса нам показује да након две године (од акредитације мастерских студија Србистике) влада велико интересовање за овим предметом. Александар Новаковић и Саша Костадиновић у раду *Рефлексије студената мастерских студија Србистике о квалитету наставе на предмету Методика наставе српског језика као страног* (2022) бележе висок степен задовољства студената наставом на овом предмету. С обзиром на чињеницу да предмет обухвата два часа предавања и два часа вежби, подједнако се посвећује пажња успостављању равнотеже између теоријских и практичних садржаја. Тако се током часова предавања изучавају следећи садржаји: 1. Теорија учења страног језика; 2. Појам методике наставе српског као страног језика; 3. Особености наставе српског као страног језика; 4. Заједнички европски референтни оквир за живе језике; 5. Програмски садржаји у настави српског као страног језика; 6. Граматички садржаји у настави српског као страног језика; 7. Развој језичких компетенција; 8. Језичке вештине у настави српског као страног језика; 9. Улога наставника и ученика на часу српског као страног језика; 10. Интеркултуралност у настави српског као страног језика; 11. Комуникативна метода у настави српског као страног језика; 12. Врсте наставних материјала у настави српског као страног језика; 13. Место и функција уџбеничког комплета у настави српског као страног језика и његове јединице; 14. Речник у настави српског као страног језика; 15. Процена знања на почетку и на крају курсева. На часовима практичне наставе од студената се очекује да „осмисле лекцију за уџбеник, напишу сценарио за час, одрже огледни час странцима пред својим колегама, односно *одбране* договорену студију забележену у библиографијама Весне Крајишник (1992) и/или Милке Николић (2020)” (Новаковић, Костадиновић 2022: 187). За упознавање са наведеним теоријским садржајима користе се следеће научне публикације: четири зборника са међународног научног скупа *Српски као страни језик у теорији и пракси* (издавач је Филолошки факултет Универзитета у Београду), монографија *Уџбенички комплет у настави српског као страног језика* (2022) и уџбеник *Увод у методик у наставе српског као страног језика* (2022) Александра Новаковића. Испит обухвата испуњавање предиспитних обавеза (максимално 40 поена) и давање одговарајућег усменог одговора (максимално 60 поена).

3.3. Модалитет В – Настава српског као страног језика некомерцијалног карактера

Курс *Српски језик као страни* намењен је студентима из иностранства који током образовања нису учили српски језик као матерњи, нематерњи или страни. Акредитован је у оквиру основних академских студија Англистике, а настава се изводи у јесењем и пролећном семестру у оквиру изборног блока „Страни језици”. Вишегодишњи рад на овом предмету нам сведочи да се из године у годину повећава број странаца који га похађају. Настава подразумева реализацију четири часа на недељном нивоу (условно речено, два часа предавања и два часа вежби). Током петнаест наставних недеља, односно 60 часова, странци у раду са наставником развијају компетенције у области усмене и писане комуникације на нивоу А1, при чему се очекује да странац: разуме и употребљава ограничен лексички фонд речи (око 500), напише полако и разговетно прочитан или изговорен текст састављен од једноставних реченица, уочи фонолошку опозицију међу гласовима, разликује врсте речи и основне типове парадигматских промена, састави просту (именичку, глаголску, придевску и прилошку синтагму), формулише просту реченицу и једноставније облике сложене реченице. Наставу на предмету похађају студенти из иностранства који су на размени путем програма Еразмус, Еразмус+ или уговора о међууниверзитетској сарадњи. Најзначајније место у оквиру другопоменутог вида имају лектори за енглески језик, који су ангажовани на Департману за англистику, односно студенти који долазе са Универзитета у Ђилину (НР Кина), Универзитета у Арасу (Француска) или са белгородског државног технолошког универзитета „В. Г. Шухов” (Русија). Студенти у своје уговоре у учењу наводе овај предмет и након успешно савладаних садржаја добијају 4 ЕСП бода. Теоријска настава на предмету обухвата (условно речено) следеће садржаје, који се прилагођавају могућностима ученика и препорукама у званичним дескрипторима за српски као страни језик: 1. Српско ћирилично и латинично писмо. Фонетски систем српског језика. Основне гласовне промене. 2–3. Именице: род, број, деklinација. 4. Заменице (личне, упитне заменице за лица и ствари, присвојне и показне): род, број, деklinација, пуни и енклитички облици. 5. Придеви: деklinација, придевски вид и компарација придева. 6–7. Помоћни глаголи *јесам* и *хтети* (пуни и енклитички облици). Глаголски облици: нелични (инфинитив, радни глаголски придев) и лични (глаголска времена и начини: презент, перфекат, футур I, императив). Глаголски вид (основни појмови). 8. Бројеви (основни и редни): промена и конгруенција са именицама. 9. Прилози

и остале непроменљиве врсте речи. 10. Основе синтаксе српског језика. Формирање негираних и упитних конструкција. Конструкције са модалним глаголима (*требати, морати, хтети...*). 11. Рекција најфреквентнијих српских глагола. 12. Везници и грађење независних и зависних реченица. 13. Семантика предлога и семантика падежа. 14. Основне комуникативне ситуације и фразе (на аеродрому, у аутобусу, на факултету, у ресторану...). 15. Акценат речи (место акцента) и акценат реченице. Фонетски правопис и одступања. Садржаји практичне наставе прате тематске јединице обрађене на часовима предавања. За упознавање са наведеним садржајима користе се следећи уџбеници (првонаведени уџбеник је главни, а остали су помоћни):

1. СЕЛИМОВИЋ-МОМЧИЛОВИЋ, ЖИВАНИЋ 2012: Маша Селимовић-Момчиловић, Љубица Живанић (2012). *Српски језик за странце – почетни курс*. Београд: Институт за стране језике.
2. БЈЕЛАКОВИЋ, ВОЈНОВИЋ 2004: Исидора Бјелаковић, Јелена Војновић (2004). *Научимо српски 1*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду.
3. КИШ 2017: Jelena Kiš (2017). *Step into Serbian*. Beograd: Službeni glasnik.
4. МИЛИЋЕВИЋ-ДОБРОМИРОВ, НОВКОВИЋ 2009: Наташа Милићевић-Добромиров, Биљана Новковић (2009). *Учимо српски 1*. Нови Сад: Центар Азбукум.

Осим уџбеника, за потребе реализације наставе и практичних активности користе се следећи приручници:

1. Весна Крајишник, *Научимо падеже* (1998);
2. Весна Крајишник и Небојша Маринковић, *Тестови за полагање српског као страног језика* (2009);
3. Павле Ћосић, *Српски језик за странце – тестови, вежбања, игре* (2004);
4. Павица Мразовић и Зора Вукадиновић, *Граматика српског језика за странце* (1990);
5. Марина Куршевић и Драгана Белегишанин-Закић, *Граматика српског језика за странце са вежбањима и решењима* (2016).

Имајући у виду пораст интересовања за наставом српског као страног језика и овим предметом, неретко се у пракси дешава да курс желе да похађају и странци који су раније већ учили језик и чије су компетенције на средњем (Б)

или напредном (Ц) нивоу. Како би избегао рад у хетерогеној групи ученика, наставник организује посебне часове за наведене студенте. Због тога се као очигледна потреба намеће акредитација предмета који би обухватили садржаје за више нивое учења српског као страног језика.

3.4. Модалитет Г – Настава српског као страног језика комерцијалног карактера

Настава српског као страног језика комерцијалног карактера обухвата реализацију часова у оквиру Центра за српски као страни и нематерњи језик за све полазнике из иностранства који желе да уче српски језик (као страни/нематерњи) из приватних или пословних разлога (будући студенти, дипломате, домаћице, радници и др.). Ова врста наставе се на Филозофском факултету реализује од 12. фебруара 2013. године, када је Центар званично основан одлуком тадашњег декана, проф. др Горана Максимовића. Александар Новаковић у раду *Активности Центра за српски као страни и нематерњи језик на Филозофском факултету у Нишу* (2021) износи најважније чињенице о његовом функционисању. Чињенице таксативно наводимо у наставку: 1. Центром руководе управник и секретар, који се бирају на период од три године; 2. као наставници у Центру могу бити ангажовани сви професори и сарадници Департмана за србистику и 3. настава се може реализовати у виду почетног (А1 или А2), средњег (Б1 или Б2) и напредног (Ц1 или Ц2) течаја. Све врсте течајева у Центру могу бити организоване кроз индивидуални („један-на-један”) или групни рад, при чему пракса показује да је (из економских разлога) траженији групни рад. Настава почиње 1. октобра (у јесењем семестру), односно око 20. фебруара (у пролећном семестру). Вишегодишње искуство рада указало је на важност фиксирања термина почетка течајева, јер у супротном долази до непремостивих потешкоћа у организацији наставе. Само пријављивање кандидата за наставу тече у више фаза:

1. информисање о функционисању Центра путем званичног веб-сајта⁴;
2. успостављање контакта са управником или секретаром Центра (имејлом, путем онлајн-формулар или доласком на факултет);
3. реализација кратке анкете у вези са интересовањима и потребама кандидата;
4. спровођење улазног тестирања (за кандидате који су раније учили језик);

⁴ Званична веб-адреса Центра је: centar.filfak.ni.ac.rs.

5. предузимање административних активности (пријава и плаћање);
6. издавање потврде за регулисање продуженог боравка у Републици Србији.

Од свих наведених активности, за наставника који ће бити ангажован у раду Центра најважније су трећа и четврта, односно сагледавање мотивације ученика и формирање хомогених група на основу резултата улазног тестирања⁵. Новаковић (2022: 38) објашњава разлике између рада у хомогеној и хетерогеној групи, због чега у пракси наставник у Центру настоји да у једној групи окупи студенте са приближним нивоом познавања језика и/или идентичним матерњим језицима. Пре самог почетка наставе, неопходно је упознавање са потенцијалним грешкама које странци са одређеног говорног подручја могу начинити, за шта се најчешће користи докторска дисертација / монографија Биљане Бабић *Унутарјезичке грешке на почетним нивоима учења српског као страног језика* (2021), односно одговарајући радови пописани у двама раније поменутих библиографијама из ове области. Сама настава подразумева реализацију 60 часова⁶ на изабраном/одређеном курсу, и то четири часа недељно током 15 радних седмица.⁷ Садржаји који се изучавају прилагођени су нивоу учења српског језика, односно усклађени са препорукама изнетим у *Заједничком европском референтном оквиру*, те дескрипторима које су сачинили Весна Крајишник, Небојша Маринковић, Никица Стрижак и Биљана Николић из Центра за српски као страни језик при Филолошком факултету Универзитета у Београду.⁸ За савладавање садржаја на почетном нивоу користе се уџбеници наведени у одељку о некомерцијалној делатности. На средњем нивоу изучавања српског језика користе се следећи уџбеници:

1. ЗДРАВКОВИЋ И САР. 2012: Смиља Здравковић, Љубица Живанић, Бранимир Путник (2012). *Српски за странце 2: Више од речи*, Београд: Институт за стране језике.
2. АЛАНОВИЋ И САР. 2006: Миливој Алановић, Исидора Бјелаковић, Наташа Бугарски, Јасмина Дражић, Марина Куршевић, Јелена

---

⁵ За потребе улазног тестирања користи се разврставајући тест под називом *Test Your Serbian*, који су сачинили Александар Новаковић и Никола Татар (2020).

⁶ Практика нам показује да наставници врло често организују и додатне (бесплатне) часове за своје полазнике, како би ученици у задовољавајућој мери савладали препоручене садржаје.

⁷ Висина накнаде за похађање курса одређена је званичним Ценовником Филозофског факултета Универзитета у Нишу.

⁸ Дескриптори су доступни на следећој веб-адреси: <http://www.learnserbian.fil.bg.ac.rs>.

- Војновић (2006). *Научимо српски 2*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду.
3. ВУЈАДИНОВИЋ, ВУКАДИНОВИЋ 1983: Danica Vujadinović, Zora Vukadinović (1983). *Srpskohrvatski jezik 2: srednji tečaj za strance*. Beograd: Institut za strane jezike.
  4. МИЛИЋЕВИЋ-ДОБРОМИРОВ И САР. 2006: Наташа Милићевић-Добромиров, Љиљана Ћук, Наташа Радуловић (2006). *Учимо српски 2*. Нови Сад: Центар Азбукум и Љубитељи књиге.

На напредном нивоу користи се уџбеник Наташе Милићевић Добромиров и Биљане Новковић Ацаип *Супер српски – високи ниво* (Азбукум, 2018), као и наставни материјали које припремају сами наставници.

Важно место на крају сваког курса припада реализацији завршног тестирања, које обухвата писмени и усмени део. Писмени део се састоји из: диктата, коришћења ћириличког/латиничког писма, решавања граматичких задатака и писања одговарајућег састава, док усмени део подразумева разговор о теми одређеној према препорукама из *Заједничког европског референтног оквира*. Комисију за полагање испита чине управник Центра и наставник који је реализовао курс, а кандидат који положи испит добија сертификат о познавању српског језика на одређеном нивоу.⁹

4. ЗАКЉУЧАК

Анализа студијских програма основних и мастерских академских студија Србистике на Филозофском факултету Универзитета у Нишу показала нам је да је методика наставе српског као страног језика (током десетогодишњег постојања на Департману за србистику) учврстила своју позицију, омогућивши развој себи сродних дисциплина – методике наставе српског као нематерњег и методике наставе српског као завичајног језика. Њихово изучавање организовано је кроз повезивање теорије и праксе, односно кроз четири модалитета – два предмета (*Методика наставе српског као страног језика*, *Методика наставе српског као завичајног језика*) и две наставне активности (*наставу српског као страног језика некомерцијалног карактера* и *наставу српског као страног језика комерцијалног карактера*).

---

⁹ Посебно нас радује чињеница да велики број кандидата српски језик учи са посебном пажњом и мотивацијом. Добијање одговарајућег сертификата није једина мотивација.

Захваљујући таквој организацији, наставници и сарадници Департмана за србистику, ангажовани на предметима и у наставној пракси, остварују запажене резултате на пољу наставног, истраживачког и научног рада.

Акредитација предмета *Методика наставе српског као страног језика* и *Методика наставе српског као завичајног језика* представља важне кораке ка систематичнијем и организованијем приступу проучавања наведених области и припреми наставног подмлатка способног за директно укључивање у практичан рад са ученицима којима српски језик није матерњи. Њихова организација и реализација почињу на актуелним научним сазнањима, о чему нам сведоче пописи коришћене литературе, али и научноистраживачки рад самих предавача. Имајући у виду тренутна друштвено-политичка дешавања у свету и пораст интересовања за наставницима српског као страног и српског као завичајног језика, можемо са сигурношћу тврдити да се Департман за србистику одлуком да акредитује наведене предмете непосредно прикључио осталим катедрама у борби за образовањем квалитетног наставног кадра. Иако резултати истраживања показују позитивна искуства студената, простора за напредовање у наведеним областима има. Наиме, у блиској будућности би требало размислити о акредитацији читавих мастерских студија српског као страног језика, какве тренутно постоје на катедрама на Филолошком факултету у Београду и на Филозофском факултету у Новом Саду.

Практична активност на Департману за србистику остварује се кроз наставу српског као страног језика некомерцијалног и комерцијалног карактера. И један и други вид наставе последњих година показују пораст броја заинтересованих странаца – први из покушаја интернационализације Универзитета у Нишу и Филозофског факултета, а други услед друштвено-политичких превирања у Европи и на Блиском истоку. Предмет *Српски језик као страни* окупља студенте из различитих крајева света, који су на Филозофски факултет дошли путем неког од потписаних програма размене и сарадње. С обзиром на чињеницу да врло често има оних који су раније учили српски језик (посебно из словенских земаља), постоји потреба за акредитацијом нових предмета који би обухватили изучавање српског језика на вишим нивоима – средњем и напредном. Настава српског као страног језика у оквиру комерцијалне делатности Факултета и Центра за сада функционише без проблема и потешкоћа. Извесно је да ће у блиској будућности приоритет бити издвајање Центра у посебну организациону јединицу Факултета и проширење његових људских и материјалних ресурса.

ЛИТЕРАТУРА

- Брборић, В. (2018). Будућност лектората српског језика са освртом на прошлост и садашњост. *МСЦ, саопштења* 48(1): 21–30 [Brborić, V. (2018). *Budućnost lektorata srpskog jezika sa osvrtom na prošlost i sadašnjost. MSC, saopštenja* 48(1): 21–30].
- Бојовић, Д. (2021). Од обнове србистике до имена департмана. *Philologia Mediana* 13: 55–63 [Bojović, D. (2021). *Od obnove srbistike do imena departmana. Philologia Mediana* 13: 55–63].
- Бугарски, Р. (1984). Прегршт питања о српскохрватском као страном језику, у *Округли сто Српскохрватски језик као страни*, ур. Р. Вуčković (Београд: Институт за стране језике): 17–22.
- Вуčković, Р. (1984). Српскохрватски језик и страни језици у институту, у *Округли сто Српскохрватски језик као страни*, ур. Р. Вуčković (Београд: Институт за стране језике): 9–12.
- Јањић, М. (2018). Темелјна методолошка питања наставе српског језика у дијаспори, у *Српска славистика. 2, Књижевност, култура, фолклор питања славистике*, ур. Б. Сувајџић, П. Буњак, Д. Иванић (Београд: Савез славистичких друштва Србије): 147–159 [Janjić, M. (2018). *Temeljna metodološka pitanja nastave srpskog jezika u dijaspori, u Srpska slavistika. 2, Književnost, kultura, folklor pitanja slavistike*, ур. В. Сувајџић, Р. Буњак, Д. Иванић (Београд: Savez slavističkih društava Srbije): 147–159].
- Крајишник, В. (1992). Библиографија југословенских радова о српскохрватском језику као страном (1960–1990). *Живи језици* 34–35/1–4: 184–203.
- Крајишник, В. (2016). Нека питања из методике наставе српског као страног језика, у *Српски као страни језик у теорији и пракси* 3, ур. В. Крајишник (Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик): 7–26 [Krajišnik, V. (2016). *Neka pitanja iz metodike nastave srpskog kao stranog jezika, u Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi* 3, ур. В. Крајишник (Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик): 7–26].
- Николић, М. (2020). Библиографија српског као страног језика (1991–2018), у *Српски језик као страни у теорији и пракси* 4, ур. В. Крајишник (Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик): 593–623 [Nikolić, M. (2020). *Bibliografija srpskog kao stranog jezika (1991–2018), u Srpski jezik kao strani u teoriji i praksi* 4, ур. В. Крајишник (Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик): 593–623].
- Новаковић, А. (2021). Методика наставе српског као страног језика на почетку XXI века. *Прилози настави српског језика и књижевности* 10: 85–110

- [Novaković, A. (2021). Metodika nastave srpskog kao stranog jezika na početku XXI veka. *Prilozi nastavi srpskog jezika i književnosti* 10: 85–110].
- Новаковић, А. (2022). *Увод у методикy наставе српског као страног језика*. Ниш: Филозофски факултет [Novaković, A. (2022). *Uvod u metodiku nastave srpskog kao stranog jezika*. Niš: Filozofski fakultet].
- Новаковић, А., Костадиновић, С. (2022). Рефлексије студената мастерских студија Србистике о квалитету наставе на предмету Методика наставе српског језика као страног. *Методичка теорија и пракса* 25 (2): 182–195 [Novaković, A., Kostadinović, S. (2022). Refleksije studenata masterskih studija Srbistike o kvalitetu nastave na predmetu Metodika nastave srpskog jezika kao stranog. *Metodička teorija i praksa* 25 (2): 182–195].
- Новаковић, А., Татар, Н. (2020). Разврставајући тестови у настави српског језика као страног. *Баштина* 53: 1–15 [Novaković, A., Tatar, N. (2020). Razvrstavajući testovi u nastavi srpskog jezika kao stranog. *Baština* 53: 1–15].

ИЗВОРИ

- Методика наставе српског као завичајног језика, силабус. Програм основних академских студија Србистике, <http://skr.rs/zc9e> [Metodika nastave srpskog kao zavičajnog jezika, silabus. *Program osnovnih akademskih studija Srbistike*, <http://skr.rs/zc9e>]
- Методика наставе српског као страног језика, силабус. Програм мастер академских студија Србистике, <http://skr.rs/zc9g> [Metodika nastave srpskog kao stranog jezika, silabus. *Program master akademskih studija Srbistike*, <http://skr.rs/zc9g>]
- Распоред предмета по семестрима и годинама студија за студије другог степена. Програм мастер академских студија Србистике, <http://skr.rs/zc9w> [Raspored predmeta po semestrима i godinama studija za studije drugog stepena. *Program master akademskih studija Srbistike*, <http://skr.rs/zc9w>]
- Распоред предмета по семестрима и годинама студија. Програм основних академских студија Србистике, <http://skr.rs/zc9U> [Raspored predmeta po semestrима i godinama studija. *Program osnovnih akademskih studija Srbistike*, <http://skr.rs/zc9U>]

УЏБЕНИЧКИ КОМПЛЕТ

- Јањић, М. (2020). *Српски – језик мог завичаја, Почетни ниво: Кад си срећан!*. Ниш: Академска српска асоцијација [Јањић, М. (2020). *Srpski – jezik mog zavičaja, Početni nivo: Kad si srećan!*. Niš: Akademska srpska asocijacija].
- Јањић, М. (2020). *Српски – језик мог завичаја, Средњи ниво: О, радосне вести!*. Ниш: Академска српска асоцијација [Јањић, М. (2020). *Srpski – jezik mog zavičaja, Srednji nivo: O, radosne vesti!*. Niš: Akademska srpska asocijacija].
- Јањић, М. (2020). *Српски – језик мог завичаја, Напредни ниво: Подигни глас!*. Ниш: Удружење Академска српска асоцијација [Јањић, М. (2020). *Srpski – jezik mog zavičaja, Napredni nivo: Podigni glas!*. Niš: Udruženje Akademska srpska asocijacija].

Aleksandar M. Novaković
Marina S. Janjić
Faculty of Philosophy Niš

**TEACHING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AND SERBIAN AS A
HERITAGE LANGUAGE AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY OF THE
UNIVERSITY OF NIŠ**

Summary

The paper deals with the place, function and basic characteristics of the methodology of teaching Serbian as a foreign language and Serbian as a heritage language within the studies of Serbian Language and Literature at the Faculty of Philosophy in Niš. The aim is to create a clearer picture of the possibilities of its/their further development. The research relied on the method of theoretical analysis with the technique of content analysis. During the thirty-six-year existence of the Serbian studies at the Faculty of Philosophy of the University of Niš, the importance of teaching methodology as an independent scientific discipline was recognized, whereby, thanks to the understanding of the university professors, it branched out into several directions, of which (in recent times) the teaching methodology of Serbian as a foreign language and methodology of teaching Serbian as a heritage language. Their study is organized through the connection of theory and practice, i.e. through four modalities – two subjects (*Methodology of teaching Serbian as a foreign language, Methodology of teaching Serbian as a heritage language*) and two teaching activities (*teaching Serbian as a foreign language of a non-commercial nature and teaching Serbian as a foreign language of commercial character*). The accreditation of the subjects *Teaching Methodology of Serbian as a Foreign Language* and *Teaching Methodology of Serbian as a Heritage Language* represents important steps towards a more systematic and organized approach to the study of the aforementioned areas and the preparation of teaching young people capable of direct involvement in practical work with students whose native language is Serbian. Practical activity at the Department of Serbian Studies is realized through the teaching of Serbian as a foreign language of a non-commercial and commercial character. Both types of teaching have

seen an increase in the number of interested parties in recent years – the first due to attempts to internationalize the University of Niš and the Faculty of Philosophy, and the second due to socio-political turmoil in Europe and the Middle East.

Key words: Serbian language, Serbian studies, methodology of teaching Serbian as a foreign language, methodology of teaching Serbian as a heritage language.

Примљено: 6. 5. 2023.
Прихваћено: 20. 6. 2023.